

Vedlegg 1 - Faktagrunnlag

Vedlegg til:

- Fellessak 3/23: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i 2023/2024
- Fellessak 4/23: Fastsetting av kvote og område for lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen i 2024

Innhold

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser.....	2
1.1. Regelverk	2
1.2. Politiske føringer	4
1.3. Relevante domsavgjørrelser	5
2. Beregnet effekt av beskatning	6
3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2022/2023	7
3.1. Helnorske revir	9
3.2. Grenserevir	16
3.3. Revir med usikker status.....	24
3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2022/2023	24
4. Beitedyr	25
4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen	25
4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen i region 4 og 5	26
5. Skadehistorikk	26
5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen	26
5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen i region 4 og 5	27

1. Regelverk, politiske føringer og domsavsigelser

1.1. Regelverk

Sekretariatet refererer utdrag fra hhv. naturmangfoldloven og rovviltforskriften under som ansees å være relevant for saksutredningen.

I. Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft 1. juli 2009. Loven gir omfattende bestemmelser for forvaltningen av naturens mangfold. Forskrift om forvaltning av rovvilt er hjemlet i viltloven og naturmangfoldlovens bestemmelser gir føringer for vedtak som gjelder forvaltning av rovvilt. Noen av de viktigste bestemmelsene gjengis under.

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8. (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9. (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10. (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 12. (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

§ 18. (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk

- b) for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fisk, vann eller annen eiendom.
- c) for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning.

Vedtak etter første ledd bokstav a til f kan bare treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte. Det skal ved vurdering av uttak av rovvilt etter første ledd bokstav c legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd.

II. Forskrift om forvaltning av rovvilt

Følgende bestemmelser med tilhørende kommentarer gjelder definisjoner, bestandsmål, vurdering av hvorvidt de regionale nemndene har myndighet til å fatte vedtak og fastsetting av kvote for lisensfelling av ulv:

§ 2. (Definisjoner)

g. Lisensfelling: Felling av et bestemt antall individer av en viltart med hjemmel i naturmangfoldloven § 18 første ledd b) og c), der kvoten er fastsatt av offentlig myndighet og det kreves at jegeren er registrert som lisensjeger i Jegerregisteret for å kunne delta.

§ 3 Nasjonale bestandsmål og bestandsovervåking

I Norge skal det årlig være 65 ynglinger av gaupe, 39 ynglinger av jerv og 13 ynglinger av bjørn. Det skal være 4–6 årlige ynglinger av ulv. 3 av disse skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Ynglinger utenfor ulvesonen skal medregnes. Der en del av reviret ligger i Sverige skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5.

Kommentarer til § 3, første ledd:

(...) At bestandsmålet for ulv er fastsatt som et intervallmål på 4–6 årlige ynglinger av ulv (der 3 ynglinger skal være helnorske) gir forvaltningsmyndighetene et ekstra handlingsrom når vedtak om uttak skal fattes. Forhold som omfanget av ulovlig felling og innavlsnivå vil være viktige i vurderingen av om man skal legge seg høyt eller lavt innenfor intervallet. Intervallmålet vil også gjøre det enklere med dialog og samarbeid med svenske myndigheter om forvaltning av ulv i grenserevir. Uavhengig av bestandsmålet må imidlertid de alminnelige vilkårene for felling være oppfylt, dvs. at felling bare tillates dersom hjemmelsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 18, første ledd, bokstav b og c er oppfylt, felling ikke truer bestandens overlevelse og det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning. (...)

Som tidligere skal man søke å oppnå bestandsmålet for ulv innenfor ulvesonen. Terskelen for felling innenfor forvaltningsområdet vil være høyere enn utenfor forvaltningsområdet. Når bestandsmålet for ulv er nådd, dvs. når det foreligger minst 4 ynglinger av ulv, der ynglinger i grenserevir teller med en faktor på 0,5, og revirene for minst 3 av disse i sin helhet ligger i Norge, har rovviltnemndene myndighet til å fatte vedtak om kvote for skadefelling eller lisensfelling av ulv, jf. forskriften § 7, § 8 og § 10.

§ 7. Generelle bestemmelser om vedtak fattet av rovviltnemnden

Rovviltnemnden har myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11 når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen, jf. forskriften § 4. Nemndens myndighet skal for ulv baseres på de siste dokumenterte data om siste års ynglinger fra Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt, jf. forskriften § 3 tredje ledd. Rovviltnemndens vedtak skal bygge på den regionale forvaltningsplanen for rovvilt, data om biologiske og bestandsmessige forhold og om skade- og konfliktsituasjonen, jf. forskriften § 3 tredje ledd og § 6. (...)

Etter at vedtak om kvote for felling er fattet etter forskriften § 8 og § 10 og kvote for jakt etter forskriften § 11, skal irregulær avgang av rovvilt innenfor regionen belastes den kvote som er bestemt av rovviltnemnden.

Kommentarer til § 7, annet ledd:

Annet ledd regulerer hva rovviltnemnden skal legge vekt på ved vedtak om kvote for betinget skadefelling, lisensfelling og kvotejakt på gaupe og antall dyr som kan felles ved slik felling eller jakt. Ved vurdering av felling eller jakt skal rovviltnemnden gjøre en samlet vurdering av bestandens status og forventede utvikling og sannsynliggjøre at bestanden etter neste yngling fortsatt vil oppfylle det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Kravet til presisjon i forvaltningsvedtak både med hensyn til bruk av skadefellingstillatelser og kvotejakt/lisensfelling øker jo nærmere ned mot de nasjonale bestandsmålene den aktuelle rovviltart forvaltes.

For ulv vil dette innebære at rovviltnemnden ikke kan fatte vedtak om felling innenfor en familiegruppe eller et revirmarkerende par dersom den «norske» del av ulvebestanden ikke består av mer enn tre helnorske familiegrupper/revirmarkerende par og fire familiegrupper/revirmarkerende par totalt inkludert grenserevir. Om det i tillegg til disse familiegruppene eller revirmarkerende parene er dokumentert ytterligere revirmarkerende par eller familiegrupper som forventes å bringe antallet ynglinger over det nasjonale måltallet, må rovviltnemndene drøfte seg frem til i hvilken grad det skal tillates en ny etablering kontra å beholde de eksisterende familiegruppene eller revirmarkerende parene som grunnlaget for neste yngling. (...)

§ 10. Kvote for lisensfelling på gaupe, jerv, bjørn og ulv

Dersom vilkårene i forskriften § 7 er oppfylt, kan en rovviltnemnd fatte vedtak om kvote for lisensfelling for å begrense veksten og/eller utbredelsen av en bestand av gaupe, jerv, bjørn og ulv. Felling kan bare gjennomføres dersom det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om geografisk differensiert forvaltning.

Vedtaket etter første ledd som gjelder ulv i regionene 4 og 5 skal fattes av rovviltnemndene i disse to regionene i fellesskap.

1.2. Politiske føringer

Stortinget behandlet i juni 2016 [stortingsmelding 21 \(2015-2016\) om Ulv i norsk natur](#). Det ble besluttet følgende:

- Bestandsmålet for ulv i Norge skal være 4–6 ynglinger per år, hvorav 3 skal være helnorske ynglinger, også ynglinger utenfor ulvesonen teller med. Ynglinger i grenserevir skal telle med på en faktor på 0,5.
- Prinsippet om geografisk differensiert forvaltning (soneforvaltning) videreføres.

Videre er prinsippene i rovviltforlikene av 2004 og 2011 lagt til grunn for forvaltning av ulv i norsk natur. Flertallet i Energi- og miljøkomiteen har i sin [innstilling nr. 257 L \(2016-2017\)](#) påpekt at en tydelig soneforvaltning (geografisk differensiert forvaltning) er i samsvar med føringene i rovviltforlikene av 2004 og 2011.

Det er en målsetting at ulvebestanden skal forvaltes slik at den ligger så nær det nasjonalt fastsatte bestandsmålet som mulig. Samtidig skal ulv forvaltes innenfor rammene av Bernkonvensjonen og andre bestemmelser i naturmangfoldloven.

Stortingsmeldingen viderefører felles retningslinjer mellom Norge og Sverige knyttet til ivaretagelse av genetisk verdifulle individer. Her er det gitt felles definisjon på genetisk verdifulle individer og flere aktuelle tiltak. Det er også beskrevet begrensninger i mulighetene til fullt ut å ivareta ethvert genetisk individ. Disse retningslinjene ligger til grunn for norsk forvaltning av ulv.

Under følger utdrag av de felles retningslinjene forvaltning av genetisk verdifulle individer i den skandinaviske ulvepopulasjonen:

«Dagens skandinaviske ulvestamme er relativt liten og isolert fra andre populasjoner. Små populasjoner av dyr eller planter har økt risiko for å dø ut på grunn av genetiske forhold. Disse problemene blir større jo færre individer populasjonen består av, jo mer isolert populasjonen er og jo smalere genetisk base den har (antall grunnleggere av populasjonen). For alle disse tre faktorene har den skandinaviske ulvepopulasjonen dårlige forutsetninger, og det er derfor enighet mellom norske og svenske myndigheter om at tiltak er nødvendig for å bedre den genetiske situasjonen for den skandinaviske ulvepopulasjonen»

«Aktuelle felles tiltak for genetisk verdifulle individer; ... De ulver som er definert som genetisk verdifulle skal så langt mulig unntas fra skadefelling/skyddsjakt og lisensfelling/licensjakt. I de tilfeller genetisk verdifulle individer registreres i Norge, men der kriteriene for felling er til stede, skal svenske myndigheter kontaktes for å vurdere muligheten for å flytte individet til Sverige som et alternativ til felling.

Begrensninger; ... Genetisk status for individene skal tillegges betydelig vekt ved vurdering om felling/jakt. Dette er likevel ikke til hinder for felling av slike individer der de samlede kriteriene for felling er oppfylt, og der andre tiltak er vurdert og konsekvensene for den skandinaviske ulvepopulasjonen er drøftet.»

1.3. Relevante domsavgjørelser

Høyesterett avsa den 26. Mars 2021 dom i sak om tre ulike vedtak fattet av Klima- og miljødepartementet (KLD) om lisensfelling av ulv. To av de aktuelle vedtakene gjaldt felling av flokkene i Osdalen og Julussa, med hovedsakelig tilhold utenfor ulvesonen. Det tredje vedtaket gjaldt felling av streifende ulv utenfor ulvesonen. Høyesterett kom til at alle de tre vedtakene måtte kjennes gyldige, og at Staten derfor måtte gis fullt medhold. Rovviltnemndene (og KLD i klagesakene) har i de påfølgende årene fattet vedtak om lisensfelling av ulv basert på den samme grunnleggende forståelsen av lovgrunnlag, faktagrunnlag og politiske føringer. Dommen er derfor svært relevant for videre avgjørelser som gjelder uttak av ulv. Deler av dommen ([HR-2021-662-A](#)) er referert i våre vurderinger i begge saksframleggene.

NOAH – for dyrs rettigheter har stevnet staten ved KLD over vedtak av 31. desember 2019 om lisensfelling av Letjenna-reviret innenfor ulvesonen. Ulvene i reviret ble felt i januar 2020. Oslo tingrett avsa dom i saken den 7. juli 2021. Tingretten kom i sin domsavgjørelse til at statens vedtak om lisensfelling av Letjenna-reviret var ugyldig. Domsavsigelsen ble anket, og Borgarting lagmannsrett avsa dom i ankesaken den 6. juli 2022. Også lagmannsretten kom i sin behandling frem til at statens vedtak er ugyldig ved at rettsanvendelsen i vedtaket er feil. Saken ble anket til Høyesterett, som avsa dom i saken den 16. mai 2023. State fikk da medhold i saken, og vedtaket om uttak av Letjenna-reviret ble erkjent gyldig. Deler av dommen ([HR-2023-936-A](#)) er referert i våre vurderinger i begge saksframleggene.

2. Beregnet effekt av beskatning

I rapporten «[Beräkningar av beskattning av den Skandinaviska vargpopulationen 2023](#)», har Skandulv beregnet hvor stor populasjonsstørrelsen vil være høsten 2024 med ulike beskatningsnivå. Tabellen under er et utdrag fra prognosene for ulvebestanden i Skandinavia med ulikt beskatningsnivå.

Tabell 1: Utdrag av oversikt som viser en prognose for bestanden i Skandinavia 1. oktober 2024 (etter vinterens lisensfelling) for mulig varierende uttak i perioden 1. mai 2023 - 30. september 2024. Usikkerheten i anslaget fremkommer også i henhold til varierende konfidensintervall (KI).

Beskatning (antal skjutna vargar)	Populationsstorlek			
	Median	80 % KI	90 % KI	95 % KI
1 maj 2023 – 30 september 2024	1 oktober 2024			
0	518	428 – 646	400 – 665	375 – 709
5	512	423 – 617	395 – 658	370 – 701
10	506	417 – 611	390 – 652	365 – 695
15	500	412 – 604	385 – 644	360 – 688
20	494	406 – 598	379 – 639	355 – 682
25	489	401 – 591	374 – 632	350 – 675
30	483	396 – 585	369 – 625	345 – 668
35	477	390 – 579	364 – 618	340 – 661
40	471	385 – 572	359 – 613	334 – 654
45^d	465	380 – 566	353 – 606	329 – 647
50	459	374 – 560	348 – 599	324 – 640
55	453	368 – 553	343 – 592	319 – 633
60	448	364 – 547	338 – 586	315 – 626
65^{e,f}	442	358 – 541	332 – 579	308 – 620
70	436	353 – 534	327 – 573	304 – 613
75	430	347 – 528	322 – 566	299 – 606
80	424	342 – 521	317 – 560	194 – 600
85	418	336 – 515	311 – 553	288 – 593
90	412	331 – 509	306 – 547	283 – 587
95	407	326 – 502	301 – 539	278 – 579
100	401	320 – 496	296 – 533	273 – 572

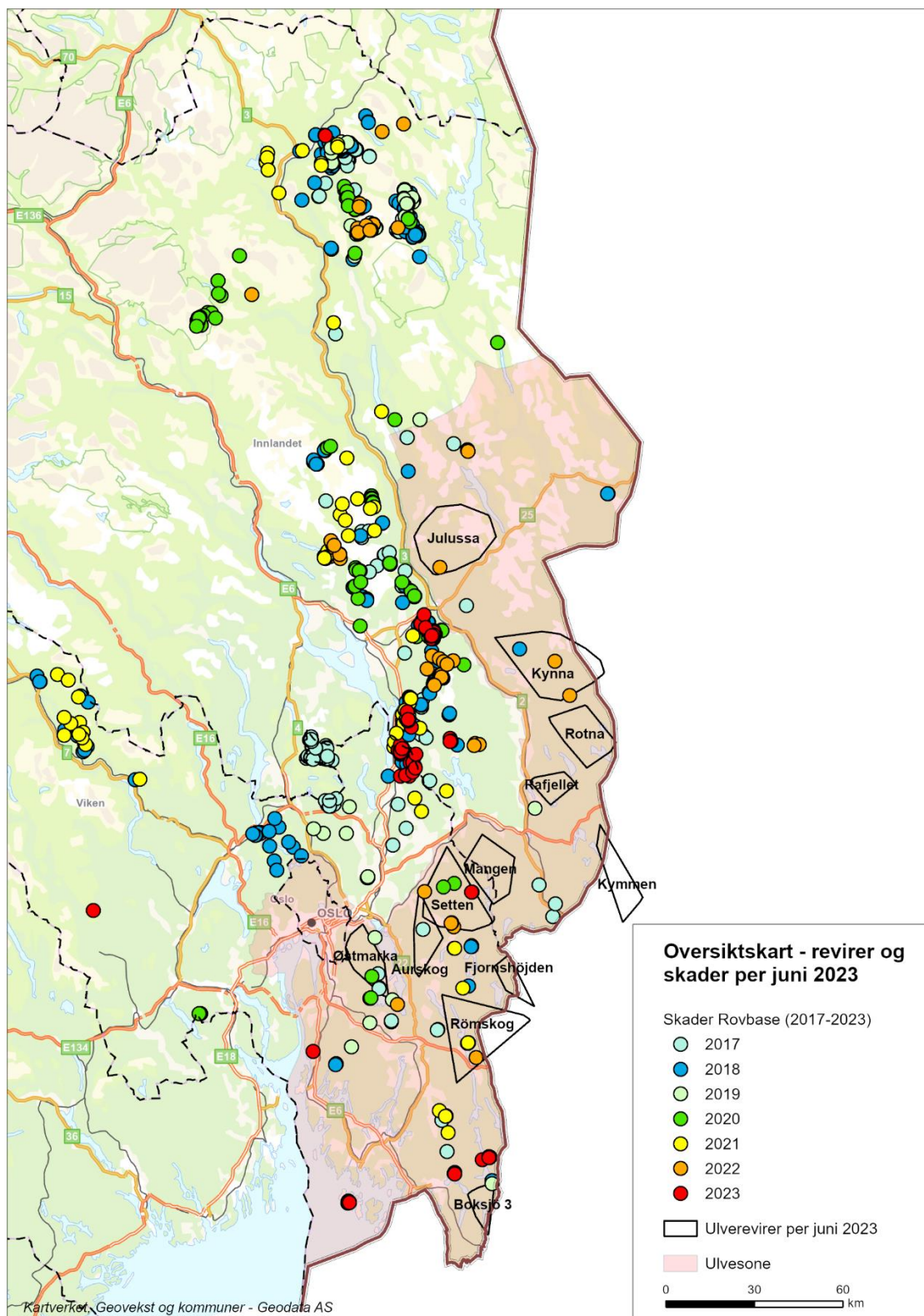
3. Status og informasjon om kjente ulverevir fra vinteren 2022/2023

Data over år for de ulike revirene er sammenstilt og oversendt fra Rovdata til Statsforvalteren. Det er også hentet ut data fra rapporten «[Bestandsovervåking av ulv vinteren 2022-2023](#)».

Kartlag med revirgrenser fra Høgskolen i Innlandet er brukt som utgangspunkt til å avgrense områder for datainnhenting per revir. Revir som er tatt ut gjennom lisensfelling eller ekstraordinært uttak vinteren 2023 er ikke tatt med i oversikten.

Informasjon om beitedyr er hentet fra søknader om produksjonstilskudd. Det er også brukt informasjon om lokalisering av landbrukseiendommer (driftsentere), fra Landbruksregisteret. Revirgrenser er usikre, og det er derfor brukt grove områdebeskrivelser som inkluderer reviområdet og tilgrensende områder. Informasjon om beitedyr er svært omtrentlig, og gir et grovt bilde i et avgrenset område tilknyttet det enkelte revir.

I oversikten under oppgis det innavlskoeffisient, og det er den beregnede innavlsgraden dersom det registrerte lederparet i reviret har fått valper i 2023. Videre brukes begrepene F1, F2 og F3 som indikere om individet er hhv. 1., 2. eller 3. generasjons avkom av en finsk-russisk immigrant (F0).

Figur 1: Oversiktskart over ulverevir og forvaltningsområder registrert vinteren 2022-2023, samt alle dokumenterte skader av ulv på husdyr og tamrein i perioden 2016-2023 (t.o.m. juni 2023). Avtegning av reviområdene (familiegrupper eller par) representerer sjelden revirets reelle størrelse og form. Kartet viser ikke revir som er utgått ved at individene er felt gjennom lisensfelling/skadefelling vinteren 2022/2023.

3.1. Helnorske revir

Julussa

Status 2022/2023: Revirmarkerende par (uten yngling i 2022) som kun er registrert innenfor ulvesonen. Innavlskoeffisient: 0,138

Reviret ble første gang registrert med nåværende parkonstellasjon i 2022/2023. Forrige registrerings sesong ble det registrert et mulig revirmarkerende par i samme område, men disse ble ikke gjenfunnet senere i sesongen og ble stående som usikkert revirmarkerende par i 2021/2022. Det er en lengre historikk med ulvrevir med navnet Julussa. Tidligere ble navnet brukt på revir som lå lenger nord (nord for Rena). Områdebruken til det nye Julussa-reviret nå er mye av de samme som ble benyttet tidligere av det forrige Julussa-reviret i 2020/2021, samt av revirene Letjenna og Hernes. av samtreviområdene til de tidligere revirene Letjenna og Hernes. Det nye revirmarkerende paret bruker områder i Elverum, Åmot og Trysli kommuner mellom Osensjøen og Glomma sør for Rena. Det kan tyde på at det er valper i reviret i 2023 (ikke dokumentert).

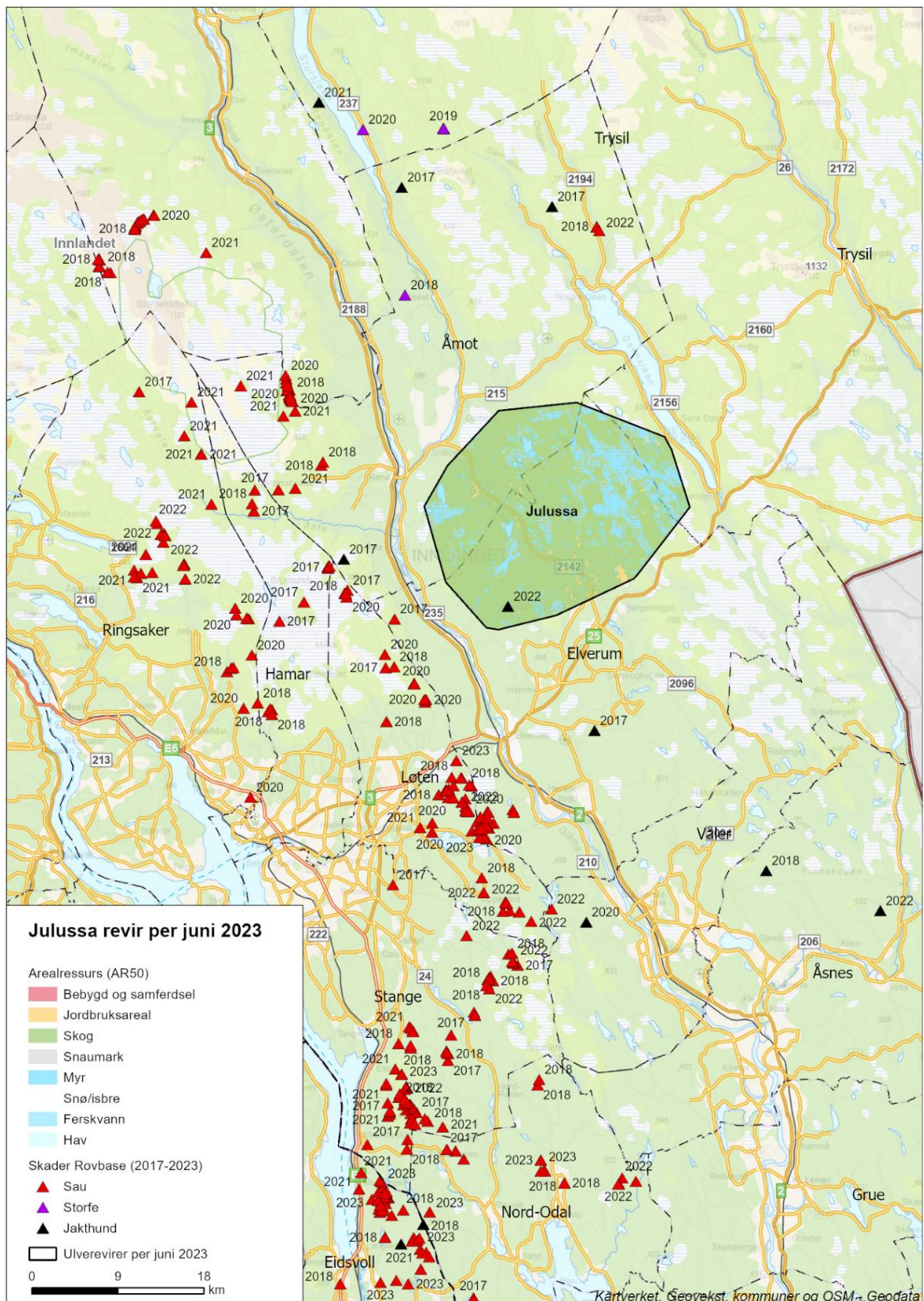
I og rundt reviområdet er det flere foretak med beitedyr (storfe og sau). Alt av sau og hoveddelen av storfe går på inngjerdede arealer, mens det går noen storfebesetninger fritt på utmark øst for fv. 2142 i Elverum kommune samt sør i Åmot kommune. Flere av foretakene med sau mottar tilskudd til hjemmebeite, og noen slipper sau fritt på utmark vest for Glomma utenfor ulvesonen. Det ble i 2022 dokumentert en hund tatt av ulv området som nå brukes av Julussa-reviret, men det er ikke kjent hvilket individ som er skadegjører.

Rafjellet

Status 2022/2023: nytt revirmarkerende par uten yngling i 2022 i sin helhet innenfor ulvesonen. Innavlskoeffisient: 0,150

Reviret er første gang registrert med nåværende parkonstellasjon i 2022/2023. Ledertispen i reviret er et F2-individ etter Galven. Paret bruker områder i deler av Kongsvinger og Grue kommuner. Det er ikke registrert ulvrevir i området som nå brukes av Rafjell-reviret de tre foregående registreringsperiodene. Området har i perioden 2014-2019 blitt brukt av det tidligere Gräsmark-reviret. Siden 2015/2016 lå Gräsmark-reviret ligget i sin helhet innenfor norsk grense, og brukte områder som overlapper i stor grad med Rafjell-reviret. Det er ikke registrert ynglinger i området over år.

Det er få beitebrukere i området rundt reviret, og besetningene er relativt små. Det er både sau og storfe ved reviområdet. Alt av sau går på inngjerdede beiter. Reviret bruker videre områder i nærheten av et større inngjerdet utmarksbeite for sau i Grue kommune. Det meste av storfe beiter på inngjerdede arealer.

Figur 2: Kart over den registrerte områdebruken til reviret Julussa. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Mangen

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i 2022 som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2022/2023 (7 individer). Innavlskoeffisient: 0,349.

Mangen-reviret ble registrert for første gang i 2013/2014 som et usikkert revirmarkerende par. Videre ble det for første gang registrert yngling i reviret i 2015/2016. Det har vært flere utskiftninger av lederdyr i reviret, men nåværende lederpar har vært stabilt og ynglet de siste tre årene. Leveområdet for reviret har i alle år vært i sin helhet innenfor Norges grenser.

Mangen-reviret bruker områder i Sør-Odal, Eidskog og Kongsvinger i Innlandet og deler av Nes og Aurskog-Høland kommuner i Viken. Reviret ligger tett inntil Setten-reviret, der en finsk-russisk immigrant (F0) med eventuelle avkom har tilhold.

Det er noe beitedyr i området, med både sau og storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Setten

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i 2022 som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2022/2023 (6 individer). Innavlskoeffisient: 0

Setten-reviret ble etablert etter at to revirmarkerende ulver ble flyttet fra Østerdalen til et område sør for E18 og vest for Glomma i Østfold i januar 2021. Bakgrunnen for flyttingen var at reviret til paret lå delvis utenfor ulvesonen og at hannen i paret er en innvandrer (F0) fra den finsk-russiske ulvebestanden som er viktig å ta vare på for å bedre den genetiske situasjonen i den skandinaviske ulvebestanden. Etter noe tid på vandring slo paret seg ned i området rundt Setten i Viken. Lederparet var tidligere GPS-merket, men disse senderen er ikke lenger i drift.

Paret ynglet våren 2021 og det ble registrert 6 valper i registreringsperioden. Disse er genetisk verdifulle for den skandinaviske ulvestammen (F1). En av avkommene ble påkjørt av bil i Eidskog kommune 26. februar 2022. Det ble vinteren 2021/2022 registrert ny ledertispe i reviret. Denne parkonstellasjonen er fortsatt registrert i 2022/2023, og det er registrert yngling i reviret i 2022. Viltkamerabilder og observasjoner fra området i juli 2023 tyder på at paret har ynglet og fått minimum 4 valper i 2023.

Det er om lag 10 mindre foretak med sau i kulturlandskapet vest i reviret. Det ligger flere foretak med sau rundt reviret vest mot Glomma og sørover mot Hemnessjøen og Rømskog. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Flere foretak har besetningene sine innenfor rovviltavvisende gjerder. I 2022 var det skader på to sau sør for Bjørkelangen som ble knyttet til Setten-reviret gjennom DNA-analyse av spytt fra en av de drepte sauene. Videre ble det i 2022 dokumentert en storfekalv tatt av ulv i Nes kommune, der også Setten-reviret er påvist skadegjørere. 19. juni 2023 ble det totalt 31 sau drept av ulv eller skadet så de måtte avlives i Nes kommune. Skadestedet ligger innenfor området som Setten-reviret trolig bruker, men DNA-prøver fra stedet gav ikke svar på skadegjørere. Sauene gikk ikke innenfor rovviltavvisende gjerde.

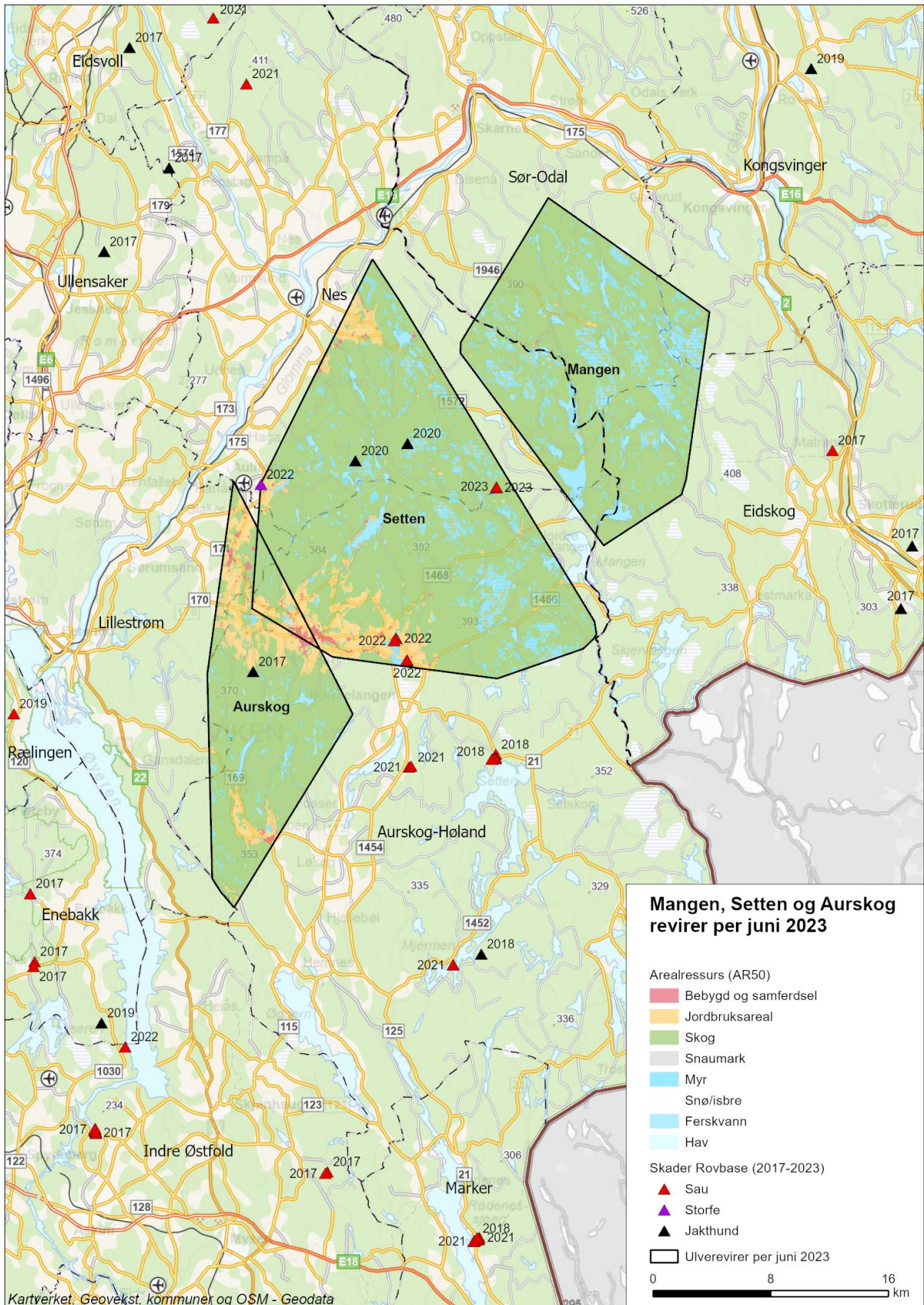
Aurskog

Status 2022/2023: Nytt revirmarkerende par uten yngling i 2022, i sin helhet innenfor ulvesonen. Innavlskoeffisient: 0,237.

Det har siden 2010/2011 vært registrert ulv i Aurskogreviret foruten om årene 2013/2014 og 2014/2015, før det i 2015/2016 etablerte seg et nytt par i område igjen. Dette paret oppholdt seg i området ut 2016/2017, det første året ble de registrert som et revirmarkerende par, men i 2016/2017 ynglet paret. Både tispene og hannen hadde mer enn tre generasjoner til forrige reprodukerende immigrant. I 2017/2018 ble en ny tispene registrert ensom og stasjonær i reviret, men i 2018/2019 kom det inn en hann (F3) i reviret. Disse ynglet i 2019. I 2020/2021 ble det registrert ny tispene i reviret, og det var også registrert yngling i 2020. Det ble åpnet opp for lisensfelling i reviret i 2021, og fire individer ble felt. Det var ikke registrert ulvrevir i området i registreringsperioden i 2021/2022. I registreringsperioden 2022/2023 er det registrert et nytt revirmarkerende par i Aurskogreviret. Det er ikke registrert yngling i 2022.

Aurskog-reviret bruker områder i deler av Aurskog-Høland og Lillestrøm kommuner. Reviret ligger tett inntil/delvis overlappende Setten-reviret, der en finsk-russisk immigrant (F0) med eventuelle avkom har tilhold.

Det er flere foretak med beitedyr (storfe og sau, samt hest) rundt reviområdet. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer, flere har dyrene innenfor rovviltavvisende gjerder.

Figur 3: Kart over den registrerte områdebruken til reviret Mangen, Setten og Aurskog. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

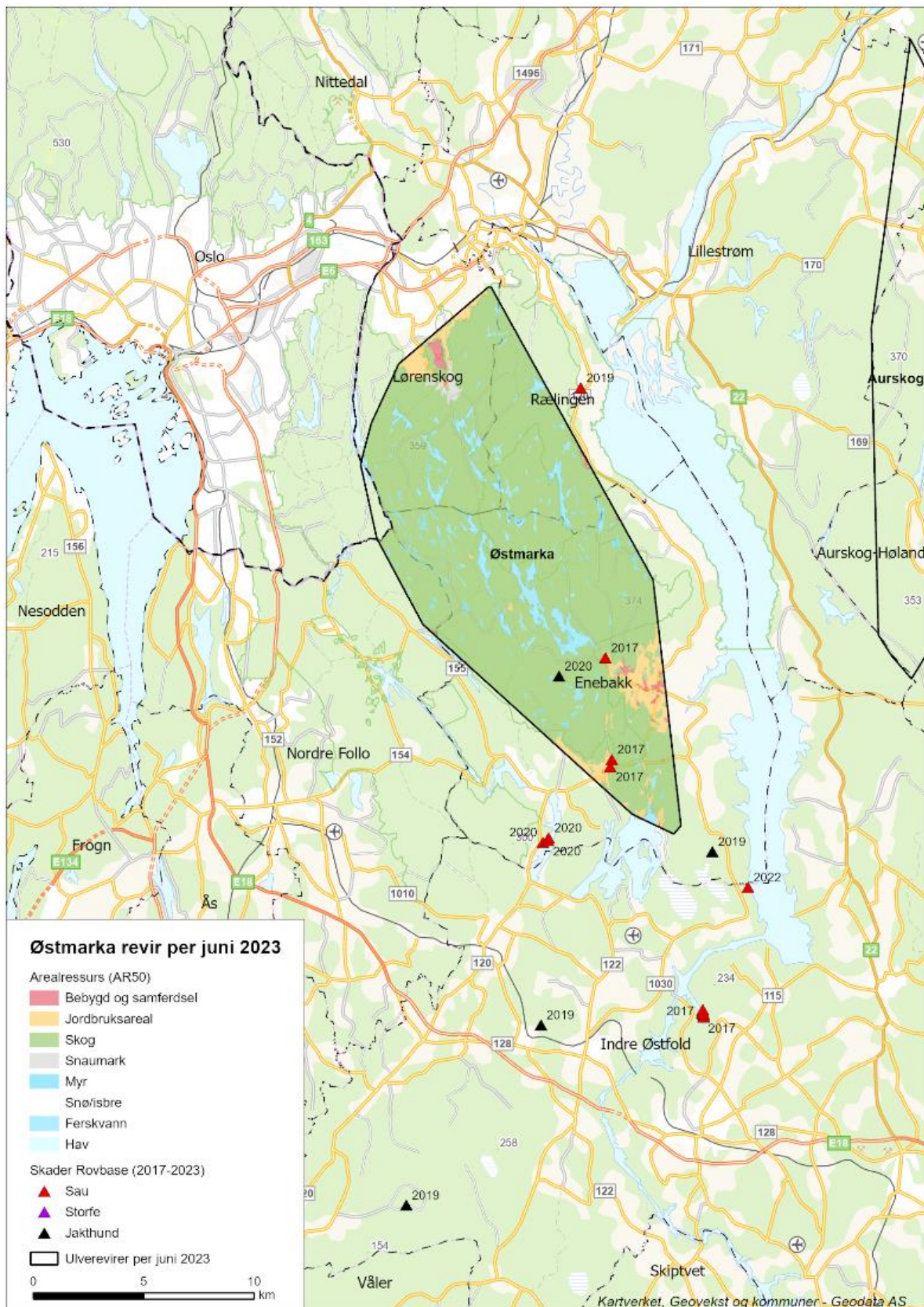
Østmarka

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i 2022 som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2022/2023 (10 individer). Innavlskoeffisient: 0,151.

Østmarka-reviret ble første gang registrert i 2012/2013, og ynglet første gang våren 2013. Det er etter det dokumentert yngling i reviret i 2014, 2015, 2017, 2018 og 2019. I 2020/2021 ble det ikke dokumentert revirmarkerende par i Østmarka, men kun den ledertispa som holdt seg i området. I registreringsperioden 2021/2022 ble det dokumentert en ny revirmarkerende hann (F2) som slo seg sammen med denne tispes. Det er registrert yngling i reviret i 2022. Reviret har i mange år vært preget av sterk innavl, mens den nye hannen har bidratt til å senke innavlskoeffisienten til godt under gjennomsnittet i den skandinaviske ulvebestanden. Viltkamerabilder fra sommeren 2023 viser bilder av minimum 8 valper i reviret (ikke dokumentert).

Østmarka-reviret bruker trolig hele skogområdet i Østmarka og tilgrensende randsoner i kommunene Oslo, Enebakk, Rælingen, Lørenskog, Nordre Follo og Indre Østfold.

Det slippes ikke sau fritt på utmarksbeite i Østmarka, men er om lag 10 foretak med til sammen ca 800 sau, 13 foretak med storfe og et tjuetalls foretak med hest i områdene rundt, samt et foretak med hjort. Det er dokumentert tap av sauer til ulv i Østmarka gjentatte ganger, sist i 2022.

Figur 4: Kart over den registrerte områdebruken til reviret Østmarka. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områderbruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

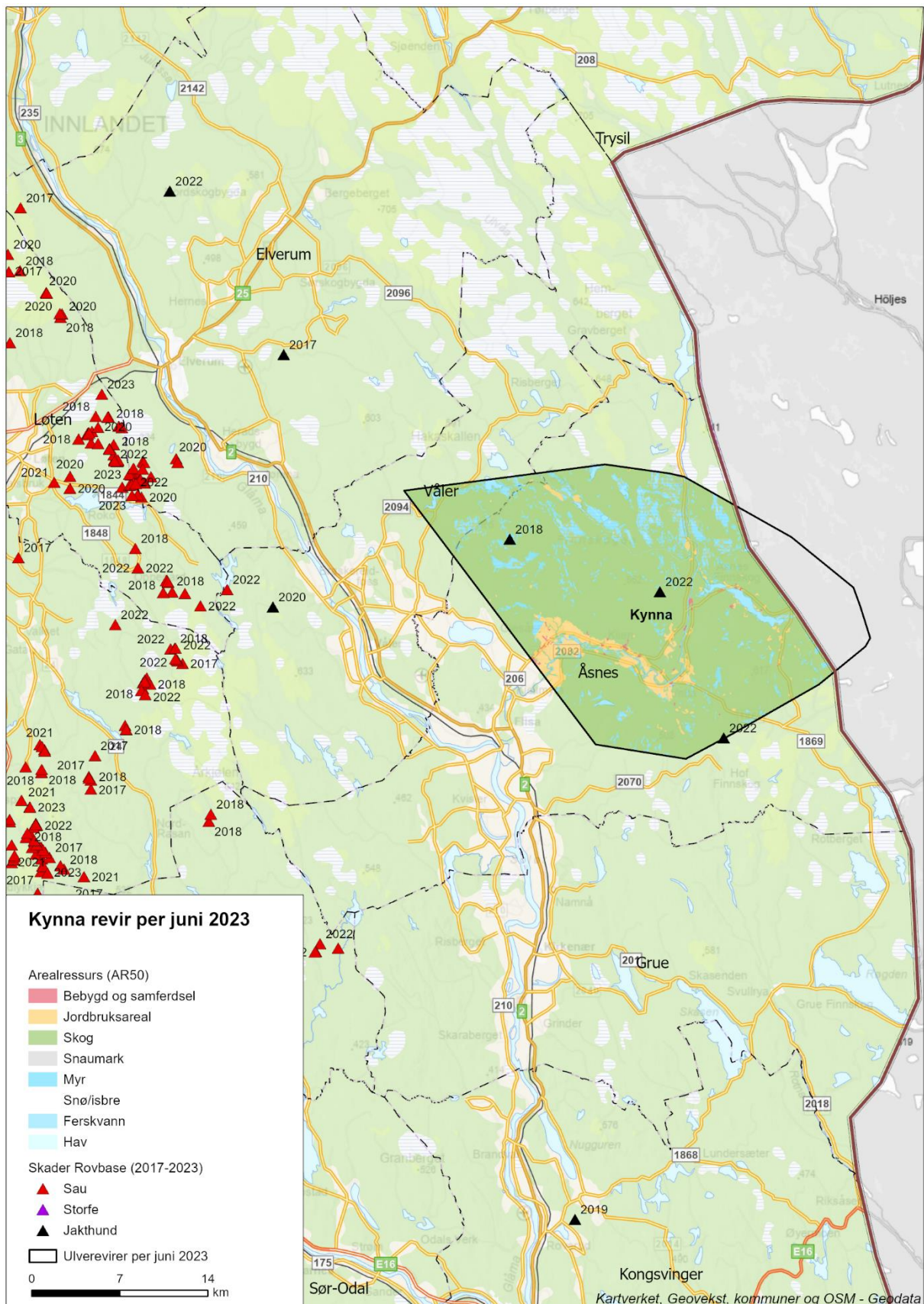
3.2. Grenserevir

Kynna

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022 (6 individer). Innavlskoeffisient: 0,204.

I det tidligere Kynna-reviret ble 11 individer ble felt på lisensfelling i januar 2021. I registreringsperioden 2021/2022 ble det registrert et nytt revirmarkerende par noe lenger sør enn det tidligere Kynna-reviret, med områdebruk hovedsakelig i Åsnes kommune. Dette paret er fortsatt registrert i 2022/2023, og det har vært yngling i reviret i 2022. Områdebruken har utvidet seg noe, og reviret er registrert som et grenserevir i 2022/2023, med områdebruk i deler av Våler og Åsnes kommuner samt over landegrensen. Lederparet har GPS-halsbånd. Det er tyder foreløpig på at det kan være valper i reviret i 2023 (ikke dokumentert).

Det er noe beitedyr i området, hovedsakelig storfe. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer.

Figur 5: Kart over den registrerte områdebruken til reviret Kynna. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Rotna

Status 2022/2023: Nytt revirmarkerende par i grenserevir uten yngling i 2022, i sin helhet innenfor ulvesonen. Innavlskoeffisient: 0,199

Rotna-reviret bruker på norsk side deler av Grue og Åsnes kommuner. Paret består av to F2-individer, der ledertispen er etter Galven, og lederhannen er etter Tiveden. Det kan tyde på at paret har ynglet i 2023 (ikke dokumentert).

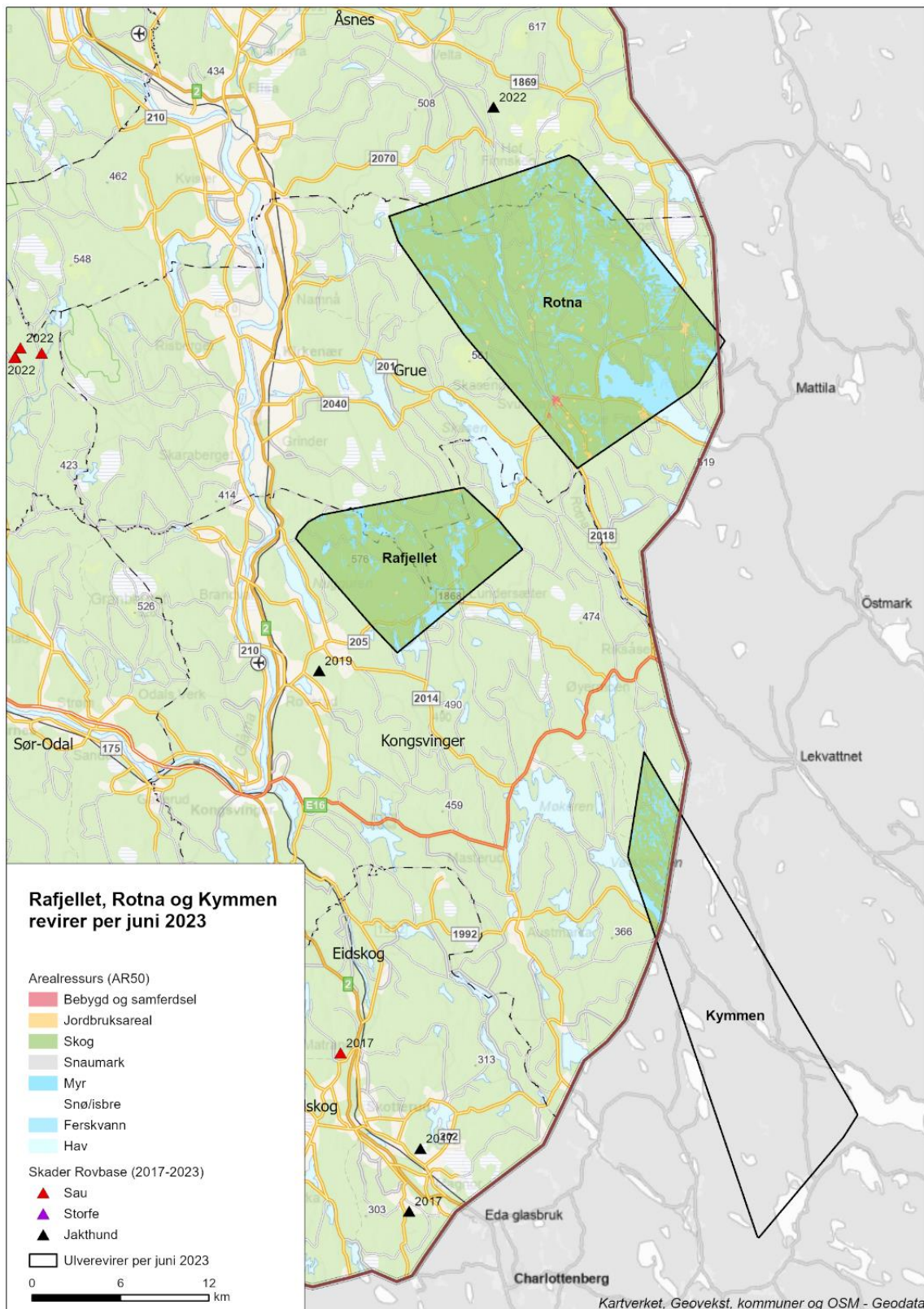
Det er lite beitedyr i området, men det er noe både sau og storfe. Reviret ligger ved et større inngjerdet utmarksbeite for sau.

Kymmen

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022 (5-7 individer). Innavlskoeffisient: 0,159.

Reviret ble første gang registrert i 2018/2019 som revirmarkerende par uten yngling. Hovedandelen av reviret ligger i Sverige, men det bruker også områder i Kongsvinger kommune i Innlandet. Det ble registrert en ny hann i reviret i 2019/2020. Paret gir en relativt sjelden krysning av F2 fra både Kynna og Galven.

Det er noen få foretak med beitedyr i området med både storfe og sau. Alt av sau og hoveddelen av storfe går på inngjerdede arealer.

Figur 6: Kart over den registrerte områdebruken til revirene Rotna, Rafjellet og Kymmen. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

Fjornshöjden

Status 2022/2023: Familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022 (7 individer). Innavlskoeffisient: 0,387.

Fjornshöjden er et forholdsvis nytt revir, første gang dokumentert 2020/2021. På norsk side bruker reviret områder øst i Aurskog-Høland kommune.

I og rundt reviriområdet er det rundt 5 foretak med beitedyr (sau). Alt av beitedyr går på inngjerdede beiter. Det slippes ikke dyr fritt på utmarksbeite.

Rømskog

Status 2022/2023: nytt revirmarkerende par i grenserevir uten yngling i 2022.

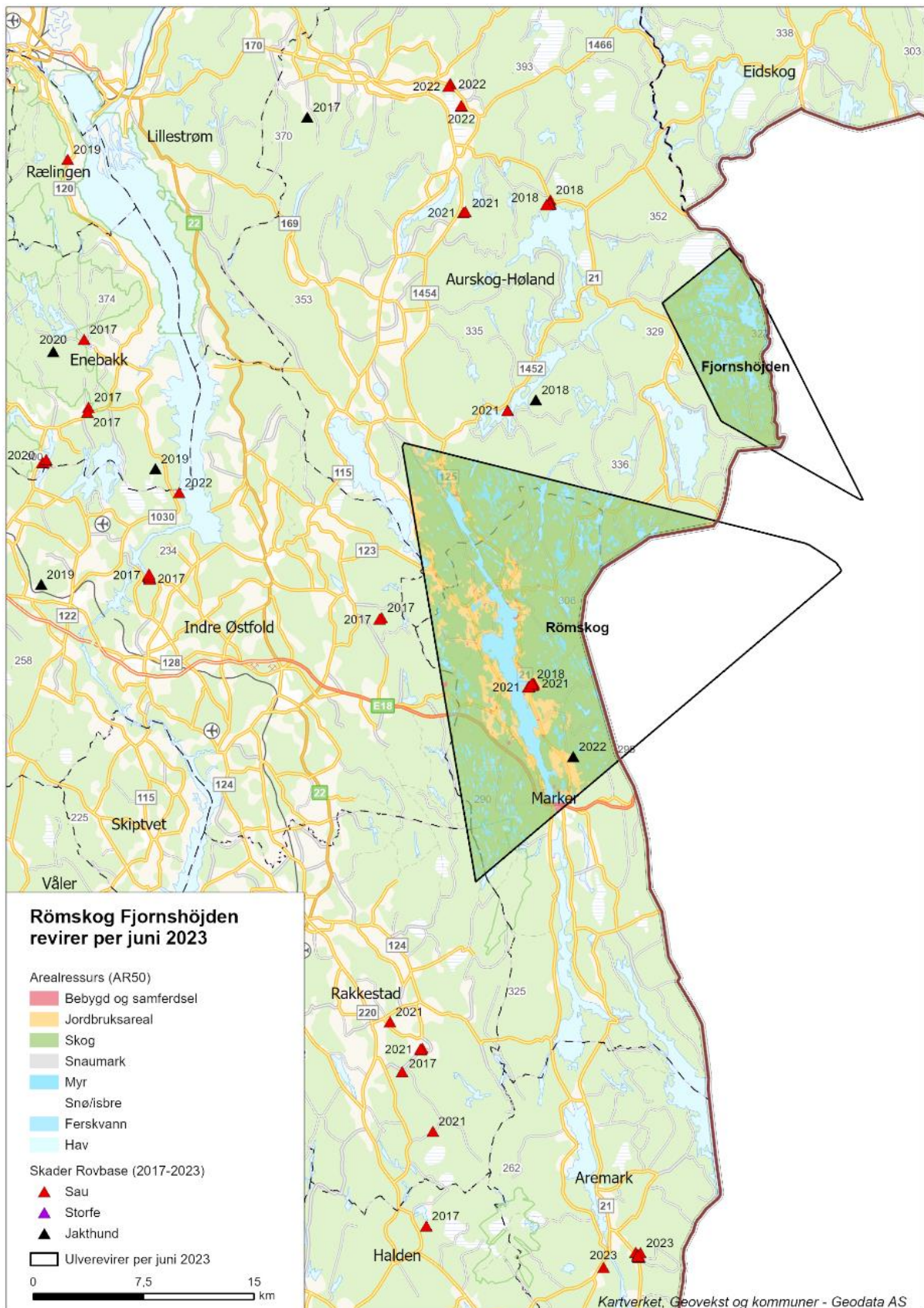
Innavlskoeffisient: 0,200

Det har vært ulv i Rømskog-reviret over tid. Det revirmarkerende paret i Rømskogreviret ble første gang registrert i 2016/2017 og igjen i 2017/2018. I 2018 ble det registrert en ny parkonstellasjon i reviret (to F3 individer) som ynglet samme år og i 2019. I 2020/2021 ble det registrert ny hann i reviret (et F2-individ). Reviret var registrert med yngling i 2021, med 11 registrerte individer i familiegruppen. Deler av familiegruppen ble felt under lisensfelling i Sverige (ett avkom felt i januar 2022), og lederparet samt to avkom ble felt under ekstraordinært uttak i Aurskog-Høland og Marker kommune i februar 2022.

I registreringsperioden 2022/2023 er det registrert et nytt revirmarkerende par i Rømskog-reviret. Hunnen er et F2-individ (etter Galven). På norsk side bruker Rømskogreviret områder i deler av Marker, Aurskog-Høland, Indre Østfold og Rakkestad kommuner.

Det har vært flere skader på sau forårsaket av ulv i området, senest i 2021 der det ble dokumentert 24 sau tatt av ulv på et innmarksbeite på østsiden av Rødnessjøen i Marker kommune.

I og rundt reviriområdet er det omtrent 30 foretak med beitedyr (med sau og storfe). Det er også noen av foretakene som har geit. Alt av beitedyr går på inngjerdede arealer, det meste på gårdsnære beiter. Hoveddelen av beitedyrene er i Marker kommune, med flest driftsentere med beitedyr på vestsiden av Rødnessjøen og Lifjorden.

Figur 7: Kart over den registrerte områdebruken til revirene Rømskog og Fjornshøyden. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

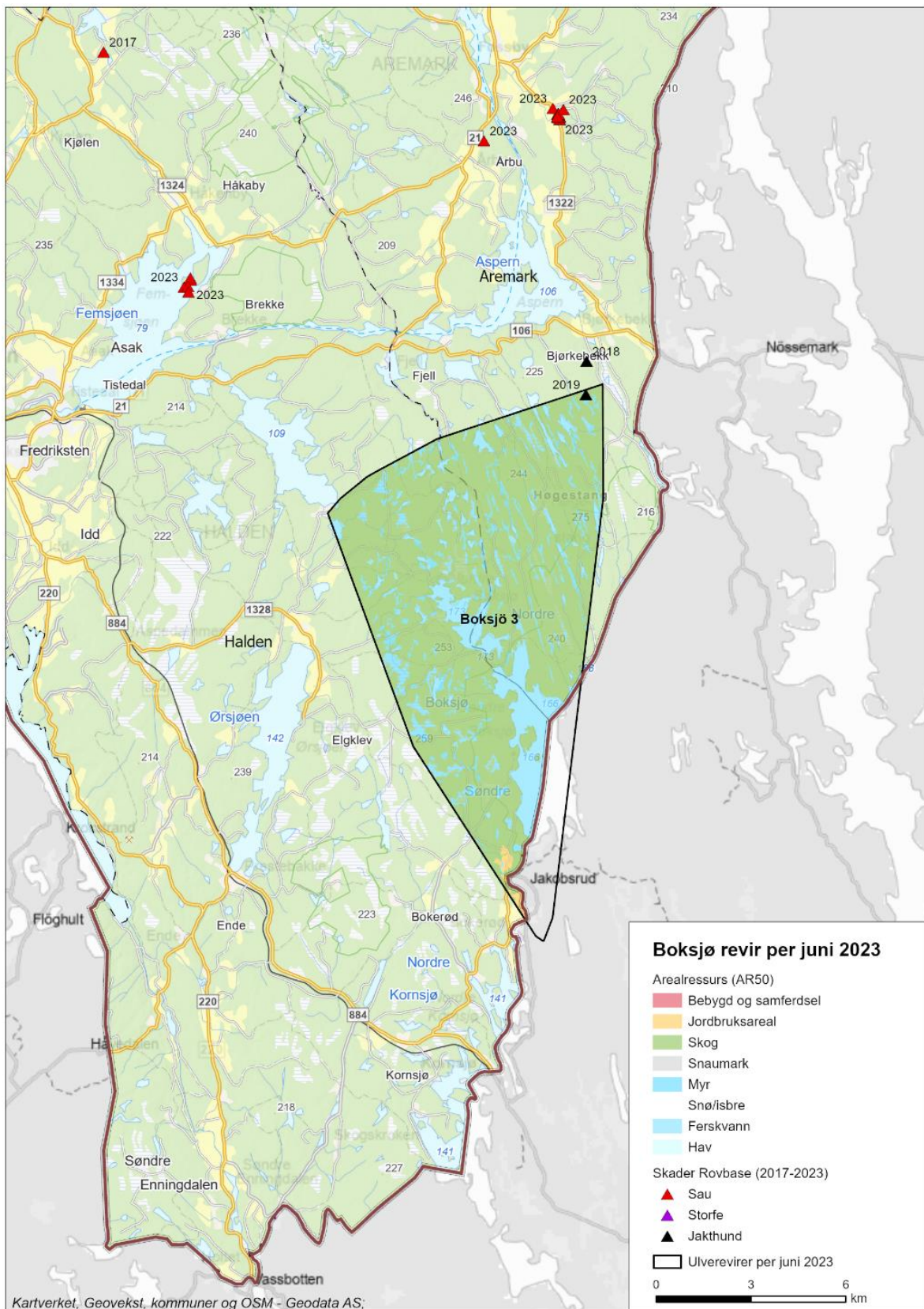
Boksjø

Status 2022/2023: Revirmarkerende par i grenserevir (uten yngling i 2022) som kun er registrert innenfor ulvesonen i 2022/2023. Innavlskoeffisient: 0,151.

Reviret ble registrert første gang i 2016/2017 med revirmarkerende par og deretter i 2017/2018 som familiegruppe (yngling). I 2018/2019 ble det registrert en ny stasjonær tisper i reviret, og i 2019 kom det inn ny en hann. Hannen er et avkom (F1) av den svenske Tivedentispa (F0), som ble flyttet med partneren sin fra Nord-Sverige til Örebros län i 2013.

Det ble dokumentert yngling i Boksjø-reviret i 2020, og det har dermed ført til at verdifulle gener fra Tivedentispa har bidratt inn i ulvebestanden. Lederparet ble ikke dokumentert som revirmarkerende i området vinteren 2020/2021 og forsvant trolig. I 2021/2022 ble det registrert to nye revirmarkerende ulver i området, ett avkom fra tidligere yngling i området (F2) og en hannulv fra Østmarka-reviret. Dette paret er også registrert i 2022/2023.

I og rundt reviområdet er det omtrent 5 foretak med rundt 1000 sau. Det slippes ikke beitedyr fritt på utmarksbeite. Flere foretak har besetningene sine innenfor rowiltavvisende gjerder. I mai 2023 ble det dokumentert skader fra ulv på totalt 30 sau i Aremark kommune, nord for Boksjø-reviret. Det finnes ikke DNA-prøver fra skadestedet som kan påvise hvilke(n) ulv(er) som sto for skadene.

Figur 8: Kart over den registrerte områdebruken til Boksjø-reviret. Revirgrensene representerer ikke nødvendigvis den faktiske områdebruken til revirene, men viser hvor de er fanget opp i bestandsovervåkingen.

3.3. Revir med usikker status

Kongsvinger

Det ble påvist to individer i Kongsvinger kommune, men reviret ble stående som usikkert revirmarkerende par i 2022/2023.

3.4. Revirer tatt ut på lisensfelling/skadefelling vinteren 2022/2023

Ulvåa

Familiegruppe som hadde tilhold i deler av Elverum, Trysil, Våler og Åsnes kommuner, samt i Sverige. Reviret var registrert som familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022. Foreldrepåret og fire årssvalper ble felt under lisensfelling i Åsnes og Elverum kommuner i perioden 7.-12. februar 2023.

Juvberget

Familiegruppe som hadde tilhold i deler av Våler og Åsnes kommuner, samt i Sverige. Reviret var registrert som familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022. Foreldrepåret og fem årssvalper ble felt under lisensfelling i Sverige i perioden 2.-13. januar 2023.

Kockohonka

Familiegruppe som hadde tilhold i deler av Kongsvinger og Grue kommune, samt i Sverige. Reviret var registrert som familiegruppe med yngling i grenserevir i 2022. Foreldrepåret, tre årssvalper og ett eldre avkom ble felt under lisensfelling i Sverige i perioden 2.-7. januar 2023.

Slemdalen

Revirmarkerende par uten yngling i 2022 med områdebruk i deler av Åmot og Rendalen kommune, både innenfor og utenfor ulvesonen. Hannen i paret ble felt under lisensfelling utenfor ulvesonen i Rendalen kommune den 19. januar 2022.

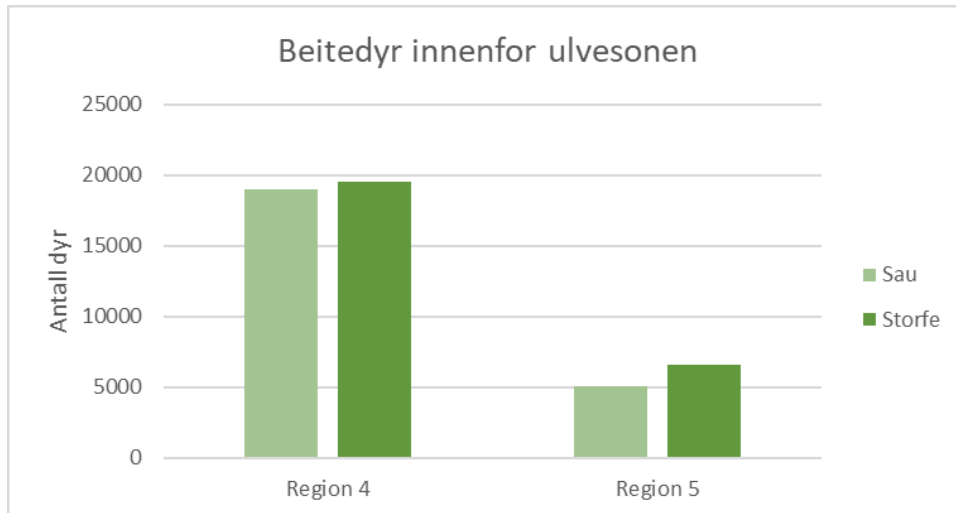
Fuggedalen

Registrert som usikkert revirmarkerende par. Tispe felt under lisensfelling i Rendalen kommune den 3. desember 2022.

4. Beitedyr

4.1. Beitedyr innenfor ulvesonen

Innenfor ulvesonen er det rundt 24 000 sau og 26 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2022, hentet ut for de driftsenhetene som er lokalisert innenfor ulvesonen).

Figur 9: Figuren viser antall dyr innenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2022, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter innenfor ulvesonen (lokalisering av driftssenter er hentet fra Landbruksregisteret).

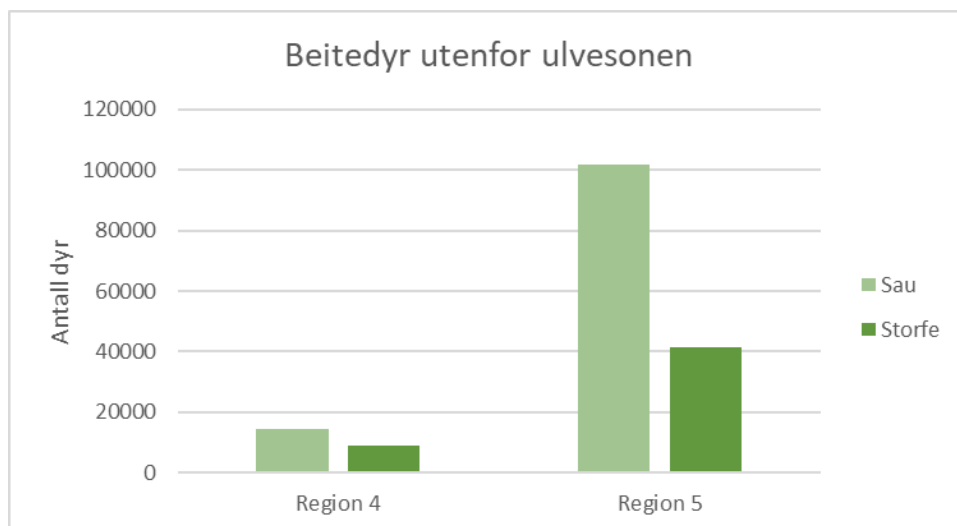
Det har skjedd gradvise og forskjellige driftstilpasninger av beitebruken i ulvesonen. Sør i ulvesonen, i Oslo og Østfold og deler av Akershus, har det i liten grad foregått beiting fritt på utmarksbeite. I Østfold opphørte utmarksbeitebruken etter flere skadeår tidlig på 2000 tallet, men praktiseres fortsatt på øyer i Hvalerskjæggården. Nå skjer beitebruken på inngjerdet innmark og/eller i kombinasjon med utmark, der bruk av rovviltavvisende elektriske gjerder (rovdyrgjerder) er det viktigste forebyggende tiltaket. Den samme utviklingen har skjedd i kommunene i Akershus, sør for Oslo og Glomma. Tilskudd til rovviltgjerder, innvilges i hovedsak til enkeltbrukere med sau, og er blitt det aller viktigste enkelttiltaket sør i ulvesonen.

Nord i ulvesonen er også utmarksbeitebruken redusert, og tilpasset økt beiting på innmark. Innenfor ulvesonen i Hedmark går alt av sau på inngjerdede arealer, hovedsakelig på innmark. Det flyttes også en del saubesetninger til utmarksbeite lenger nord i fylket. Disse dyrene beiter på innmarksbeite i forkant og i etterkant av beitesesongen i tilknytning til driftssentrene. I Grue og Trysil kommuner ble det tidlig på 2000-tallet etablert to store gjerdeanlegg på utmarksbeite (gjerdelengde på henholdsvis 11 og 24 km). Den største delen av storfebesetningene i ulvesonen i Hedmark slippes på inngjerdede arealer, men det slippes også en del storfebesetninger fritt på utmarksbeite i ulvesonen. Det er et vesentlig antall storfe i mange kommuner i ulvesonen i Hedmark, med flest dyr i Elverum, Åsnes, Kongsvinger og Trysil.

4.2. Beitedyr utenfor ulvesonen i region 4 og 5

Utenfor ulvesonen er det i overkant av 116 000 sau og i overkant av 50 000 storfe på beite (tall fra søknader om produksjonstilskudd 2022, hentet ut for de driftsenhetene som er lokalisert utenfor ulvesonen).

I region 4 omfatter tallene beiteprioriterte områder, mens i region 5 omfatter tallene også rovviltprioriterte områder utenfor ulvesonen. Hoveddelen av beitedyrene utenfor ulvesonen slippes fritt på utmarksbeite.

Figur 10: Figuren viser antall dyr utenfor ulvesonen i region 4 og 5. Tall er hentet fra søknader om produksjonstilskudd 2022, og viser summen av beitedyr for foretak med driftssenter utenfor ulvesonen (lokalisering av driftssenter er hentet fra Landbruksregisteret)

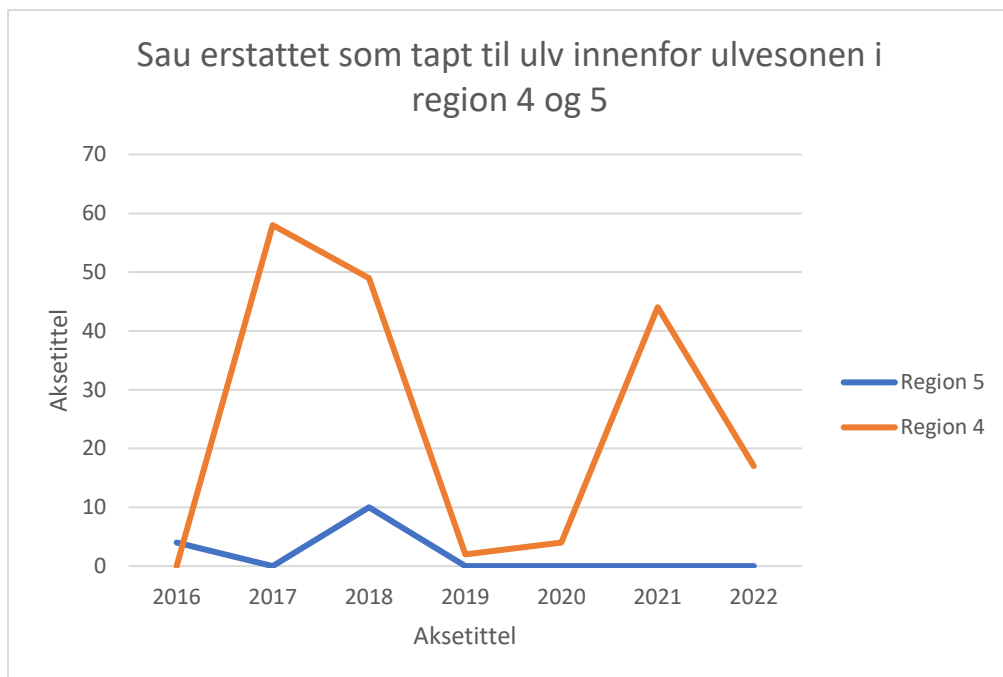
5. Skadehistorikk

5.1. Skadehistorikk innenfor ulvesonen

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv. I perioden 2016-2023 (t.o.m. 10. august) er det dokumentert 237 skader på sau, 6 skader på storfe og 39 skader på hund. For sau gir tall fra erstatningssøknader (se figur 10) et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og tapte dyr som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

For sau er skadene knyttet til enkelthendelser der ulv har kommet seg innenfor inngjerdede beiter. Inngjerdingen har i noen av skadetilfellene vært ordinære sauegjerder uten rovviltavvisende, og i andre tilfeller har det vært rovviltavvisende gjerder med større eller mindre mangler i forhold til standard for rovviltavvisende gjerder. Figur 10 viser antall sau erstattet som tapt til ulv i perioden 2016-2022. I perioden 2016 til 2022 ble det erstattet 188 sau som tapt til ulv. Hoveddelen av dette er i region 4. I 2022 ble det erstattet totalt 17 sau til ulv innenfor ulvesona, alle i region 4. Så langt i 2023 (per 10. august) er det dokumentert 85 skader forårsaket av ulv, alle i region 4.

Figur 11: Sau erstattet som tapt til ulv innenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2016 til 2022.

Storfe

Det er dokumentert 6 skader på storfe innenfor ulvesonen i perioden 2016-2023. Skadene har skjedd i tilknytning til storfebesetninger som beiter fritt i utmark. Alle skadene på storfe har skjedd i region 5, med unntak av en skade i region 4 i 2022. Så langt i 2023 (per 10. august) er det ikke dokumentert storfe tatt av ulv innenfor ulvesonen.

Hund

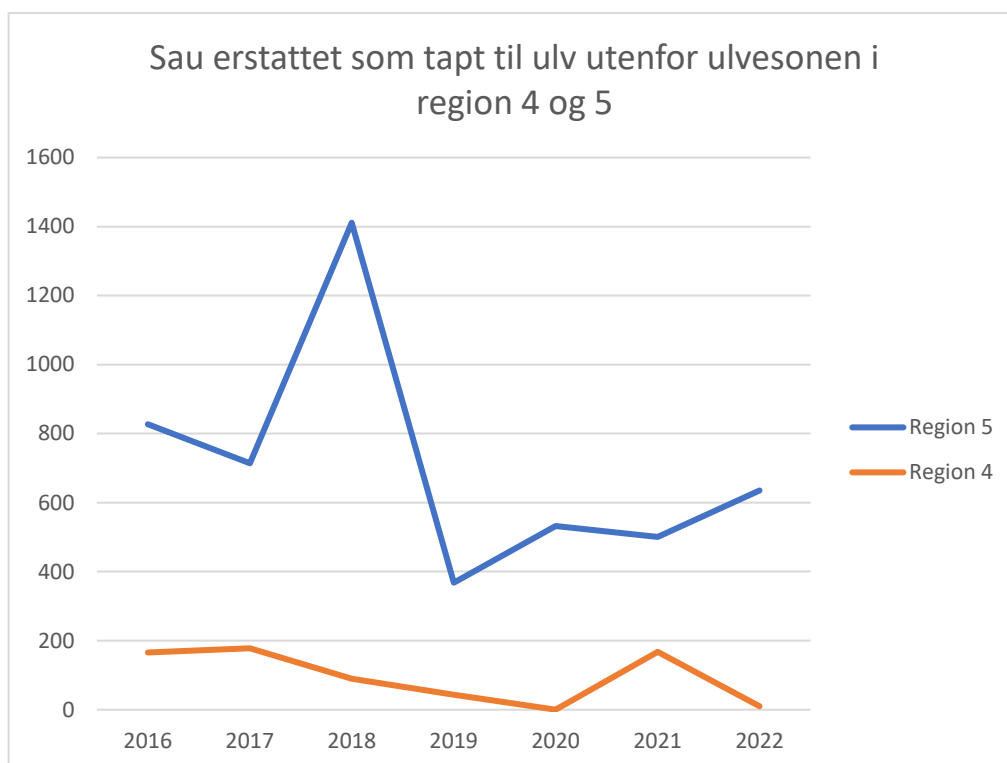
Det er dokumentert totalt 25 ulveskader på hund innenfor ulvesonen i perioden 2016-2023. Av disse er 21 skadetilfeller tilknyttet jakthunder om høsten/vinteren. Så langt i 2023 (per 10. august) er det ikke dokumentert hund tatt av ulv innenfor ulvesonen.

5.2. Skadehistorikk utenfor ulvesonen i region 4 og 5

Det er stor årlig variasjon i skadeomfang forårsaket av ulv utenfor ulvesonen. I perioden 2016-2023 er det dokumentert 1372 skader på sau, 4 skader på storfe, 24 skader på tamrein og 14 skader på hund. For sau og tamrein gir tall fra erstatningssøknader et mer fullstendig bilde av skadeomfang, da disse tallene inkluderer både dokumenterte tap og som forvaltningen (Statsforvalteren) vurderer at med sannsynlighetsovervekt er tapt til ulv.

Sau

Skadetilfeller på sau utenfor ulvesonen er i hovedsak knyttet til skadesituasjoner der ulv kommer inn i områder med sau fritt på utmarksbeite. Skadeomfanget kan bli betydelig i slike situasjoner. Det ble i perioden 2016-2022 erstattet totalt 6298 sau som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5. Av disse er hoveddelen (5643 sau) knyttet til region 5. I 2022 ble det erstattet 645 sau som tapt til ulv utenfor ulvesonen. Så langt i 2023 (t.o.m. 10 august) er det dokumentert 107 sau tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5.

Figur 12: Sau erstattet som tapt til ulv utenfor ulvesonen i region 4 og 5 i perioden 2016-2022.

Storfe

Det er dokumentert 4 skader på storfe forårsaket av ulv utenfor ulvesonen i perioden 2015-2023. Dette har vært knyttet til dyr som går fritt på utmarksbeite. Alle skadene har skjedd i region 5. Det er ikke dokumentert tap av storfe til ulv utenfor ulvesonen i 2023 (per 10. august).

Tamrein

Skader på tamrein er knyttet til sør-samisk tamreindrift i Svahken Sjite (Elgå reinbeitedistrikt) i region 5. I perioden 2016 til 2022 er det erstattet 170 tamrein som tapt til ulv. I reindriftsåret 2021/2022 ble det erstattet 9 tamrein som tapt til ulv. Det er så langt i 2023 (per 10. august) ikke dokumentert tamrein tatt av ulv.

Hund

Det er dokumentert totalt 13 ulveskader på hund utenfor ulvesonen i perioden 2016-2023. Som innenfor ulvesonen, skjer de fleste skader på hund under jakt om høsten/vinteren. 12 av skadene gjelder jakthund. Så langt i 2023 (per 10. august) er det ikke dokumentert hund tatt av ulv.